

УДК 811.11:81'4

Секція 1. Германські мови

**ІГРОВІ НАРАТИВНІ МОДЕЛІ В КОРОТКИХ ОПОВІДАННЯХ
ДЛЯ ДІТЕЙ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАНЬ РУТ ПАРК
«ДИВАКУВАТИЙ ВОМБАТ»)**

Цапів А.О. к. філол. н., доцент,
доцент кафедри перекладознавства та прикладної лінгвістики
Херсонський державний університет

У статті реконструйовано та описано ігрову наративну модель «Криве дзеркало» у коротких оповіданнях для дітей «Дивакуватий Вомбат». З'ясовано, що наративна модель актуалізується на граматичному, синтаксичному, семантичному рівнях тексту та формує наративну організацію всього художнього твору.

Ключові слова: коротке оповідання, наратив, наративна модель, наратор, реципієнт.

В статье реконструировано и описано игровую нарративную модель «Кривое зеркало» в коротких рассказах для детей «Странный Вомбат». Установлено, что нарративная модель актуализируется на грамматическом, синтаксическом, семантическом уровнях текста и формирует нарративную организацию всего художественного произведения.

Ключевые слова: короткий рассказ, нарратив, нарративная модель, нарратор, реципиент.

**Tsapiv A.O. NARRATIVE PLAY MODELS IN SHORT STORIES
FOR CHILDREN (CASE STUDY OF RUTH PARK'S SHORT STORIES
"THE MUDDLEHEADED WOMBAT").**

The article aims at reconstruction and description of the narrative play model “Distorting mirror” in Ruth Park’s short stories “The Muddleheaded Wombat”. It has been proved that narrative model is actualized on the grammatical, syntactic and semantic text levels, as well it models the whole narrative organization of the text.

Key words: short stories, narrative, narrative model, narrator, reader.

Актуальність дослідження зумовлена невичинним інтересом науковців, як от фольклористів, психологів, літературознавців і, власне, лінгвістів, до творів, створених дітьми і для дітей. Так, дослідження зосереджено на виявленні жанрових особливостей творів для дітей [1; 7; 13; 15], розкритті сюжетно-композиційної організації казки, як найпопулярнішого жанру для дитячої аудиторії, з’ясовано культурологічну специфіку творів різних культурно-історичних епох [14; 15], типологію казок та їх функції [4; 6; 7; 12].

Наратив у художньому тексті став центром вивчення науковців [2; 9; 21], зокрема вивченню підлягали лінгвокогнітивний [8; 11; 21], семіотичний [19], прагматичний аспекти наративу [17], наративні стратегії текстотворення [8; 16], типи нараторів [20] тощо. Виявлено та схарактеризовано специфіку наративу у різних художніх жанрах [1]. Проте, наративна організація творів для дітей, зокрема коротких оповідань, залишилась на периферії уваги дослідників. Узагальнивши та переосмисливши витлумачення поняття наратив В. Шмідом, Ж. Женетом та М. Туланом [2; 9; 21], у контексті нашої роботи, наратив розуміємо як повісткування про історію, історію, що повісткується у художньому тексті та охоплює власне нарацію, наратора та нарататора.

Метою нашого дослідження є реконструкція та опис наративної моделі як конструкту, що підпорядковує собі загальну наративну організацію художнього твору. **Об’єкт** дослідження – ігрова наративна модель «Криве дзеркало», **предмет** вивчення – граматичні, синтаксичні та семантичні засоби

реалізації ігрової наративної моделі. **Матеріалом** дослідження послуговували короткі оповідання австралійської письменниці Рут Парк «Дивакуватий Вомбат».

Соціальна поведінка дитини найвиразніше проявляється у спонтанних ситуаціях, як от на ігровому майданчику, тут немає пильного нагляду дорослого, діти максимально вільно фантазують, вигадують власні правила гри, розповідають історії з свого життя і не хвилюються про критику з боку дорослих. У дошкільному віці ігрова діяльність є провідною у житті дитини. Однолітки дають дитині унікальний соціально-психологічний досвід.

Етнографи, фольклористи, культурологи, психологи, які досліджували питання соціалізації дітей, стверджували про існування «світу дитини», своєї субкультури, що існує у рамках цивілізованого дорослого суспільства. Саме існування субкультури дітей відкрило нові горизонти для дослідників дитячого фольклору. Так, під дитячим фольклором розуміли творчість дорослих для дітей (колискові, потішки, тощо), і, власне, дитячу традиційну усну колективну творчість (рахівнички, дражнили, загадки). Дитячий фольклор є способом об'єктивації дитячої традиції, що закріпилась у корпусі текстів.

Однією з найвагоміших у вивченні дитячого фольклору вважають працю «Фольклор і мова школярів» (“The lore and language of schoolchildren”), опубліковану в Англії у 1959 році подружжям Опі. Трохи згодом дослідники репрезентували другу книгу «Дитячі ігри на вулиці та ігровому майданчику» (“Children’s games in street and playground”), до якої увійшли результати десятирічного експерименту за участі десяти тисяч школярів. У книзі було детально описано понад 250-ти ігор дітей, наведено їх назви та розтлумачено правила. Такі саме дослідження щодо систематизації та опису усіх ігор, якими цікавляться та захоплюються діти, було проведено у США подружжям Кнапп. У 1976 році вийшла книга «One potato, two potato: the secret education of American children». У Фінляндії відома фольклористка Лееа Віртатен за своєю унікальною методикою, що полягала у

нестандартизованому описі ігор. Так, школяри віком від 10 до 18 років власноруч записували як саме розпочинається гра, які рахівнички, секретні слова слід використовувати, щоб розподілити ролі у грі, як провести жеребкування. Було опитано та використано записи понад тридцяти тисяч дітей шкільного віку у Фінляндії [10, с. 47–65].

Такі дослідження уможливили картографування ареалів розповсюдження окремих фольклорних сюжетів та різних типів ігор. Вперше живий дитячий фольклор, що йшов з уст самих дітей, став об'єктом голографічних досліджень науковців багатьох країн світу, що стало першим кроком до усвідомлення світу дитини, її унікального світосприйняття, що потребує дослідження та роз'яснення.

Згодом, дослідники використовували сучасні технології для добору матеріалу, зокрема аудіо та відео зйомку дітей на ігрових майданчиках, що дало змогу ще детальніше описати фольклор дітей, підмітити речі, що раніше залишились поза увагою. Ігровий майданчик – це дитячий мікрокосм, своєрідна лабораторія, де можливо спостерігати і вивчати дитячий фольклор у його природньому середовищі існування.

Ми вважаємо вповні закономірним те, що ігрова діяльність дітей, що так захоплює і розважає, власне самі принципи побудови правил ігор із різними сценаріями та атрибутами, стала основою наративної організації творів для дітей. Так, наративна композиція твору активує в уяві дитини звичні для неї моделі поведінки, рухи, емоції, діалоги, які вона вже добре знає та сприймає.

Твори для дітей спрямовані та написані для дитячої аудиторії, тобто у них завжди є присутнім абстрактний читач. «Абстрактний читач» є одним з ключових понять наратології, впроваджених засновником теорії наративу В.Шмідом, і є передбачуваним, припустимим адресатом, для якого власне створено твір. Автор враховує його мовні коди, ідеологічні норми, естетичні вподобання для того, щоб художній твір читач міг зрозуміти [9, с. 60]. «Абстрактний читач» – це образ реципієнта, про якого конкретний автор

думав, якого мав на увазі, це образ ідеального реципієнта. Більшість казок та оповідань для дітей були створені для конкретної дитини або дітей. Інформацію про абстрактного читача, ким він є, можна реконструювати тільки з позатекстової інформації. Як правило, сам автор у коментарях, інтерв'ю, передмові до твору зазначає, що твір було написано саме для певної дитини.

Наприклад, Олександр Аллан Мілн сам визнав, що створив пригоди про кумедного ведмедя Вінні Пуха для свого власного сина – Крістофера Роббіна Мілна. Джеймс Метью Баррі, хоч і не мав власних дітей, проте виховував трьох малюків своїх друзів. Так, для дівчинки, яка була його прийомною дочкою, Джеймс Баррі створив свої відомі у всьому світі казки «Пітер Пен у Кенсінгському саду» та «Пітер Пен і Венді», Джон Раскін написав казку «Король Золотої ріки» для маленької дівчинки, яка через певний час стала його дружиною [3].

Авторка Рут Парк якось розмовляла із своєю донькою. Дитина була розчарована своїми власними вчинками і зазначила, що навряд чи знайдеться хоч одна людина на землі глупіша за неї. Рут Парк вирішила створити такого персонажа, який би не був перфекційно ерудованим та досвідченим. Персонаж повинен був бути наївним та простим, недосвідченим, робити помилки, задавати смішні питання та розмовляти простою мовою, навіть з деякими вадами вимови слів, і врешті її донька б зрозуміла, що не тільки вона так поводить себе, бути смішним та кумедним зовсім не погано, головне – мати щире серце та справжніх друзів. Таким чином виникла історія про чудернацького Вомбата, про його пригоди з товаришами – мишкою та котом Томом. Спершу, Дивакуватий Вомбат став героєм серії радіопередач, які мали неабияку популярність в Австралії. Згодом, радіоперсонаж перемістився на сторінки коротких оповідань і став улюбленцем дитячої аудиторії.

З перших же сторінок стає зрозуміло, що Вомбат наївний та дивакуватий, не розпізнає де людина, а де й пугало на городі, не вміє

правильно вимовляти слова, поводитися дивакувато. Втім, Вомбат щирий та відкритий. Він прагне мати друзів, робити добрі вчинки та пірнути у пригоди.

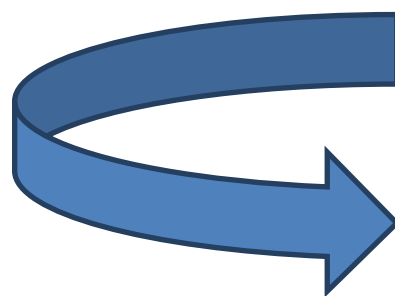
Понятійним ядром наративної моделі «Криве дзеркало» («*Distorting mirror*») є витлумачення її імені. Так, за визначенням тлумачного словника *to distort* – має значення “*to twist away or out of shape, make crooked or deformed*” [17, с. 199]. Лексична одиниця “*distort*” має значення змінювати форму ззовні. “*Mirror*” означає “*a piece of special glass in which you can see yourself or what is behind you*”, вторинне значення – *to match or express the qualities, features, or feelings of someone or something* [17, с. 459], таке визначення номінативної одиниці уможливорює виділення семантики відображення, репрезентації того, що знаходиться перед дзеркалом. *Distorting mirror* – криве дзеркало – означає предмет, дзеркало, що відображає те, що перед ним, але у зміненому вигляді. Криве дзеркало відображає ту людину, яка у нього зазирає, проте її зовнішність змінює форму, людина перед нами та сама, людина з її характером, почуттями та емоціями, втім, ззовні виглядає смішно, іноді дивакувато та кумедно.

Наративна модель «*Distorting mirror*» уможливорює іронічне зображення поведінки дітей через анімалістичних персонажів. Ніби граючись, дитина зазирає у дзеркало, а бачить не себе, а смішне зображення, дивний образ, який поводить та говорить як дитина сама. Така нарративна модель дозволяє показати найтипівіші моменти з життя дитини, проте кумедно та смішно. Анімалістичні персонажі коротких оповідань про Вомбата наділені антропоморфними якостями, мислять та поведуться як діти та дорослі. Серед друзів відбувається розподіл ролей, як на ігровому майданчику, а іноді й в житті. Хтось мудріший (мишка), хтось найменший та здатен на витівки (кіт Том), хтось потрапляє у кумедні ситуації (Вомбат). Така нарративна модель наче відображення окремих епізодів, типових ситуацій з життя дитини в іронічному ключі.

У руслі нашого дослідження під наративною моделлю ми розуміємо певний спосіб аранжування наративних ситуацій. Під останніми розуміємо фрагмент тексту, у якому йдеться про один з епізодів, події, почуття, емоції, вчинки з життя персонажів. Наративна модель уможливує зображення типових ситуацій з життя дитини через художніх персонажів – вомбата, мишку та kota. Як от кожне коротке оповідання містить певну подію з життя друзів.

Дитина

Вомбат

Рис. 1 Графічне зображення наративної моделі «Криве дзеркало»

Так, наприклад, у одному з оповідань йдеться про те, як Вомбат та кіт Том навчаються у школі. Їм важко звикнути до навчання та дисципліни, складно виконувати домашні завдання, втім цікаво і весело. Як і маленькі діти, Вомбат, аби уникнути різких змін, власне прощанням з дитинством, бере із собою на навчання іграшку, медвежа Тедді. Кожен дошкільник легко

впізнає в поведінці Вомбата себе самого, зможе пересвідчитись, що всім важко у школі, така ситуація є цілком типовою та природньою.

Кожне коротке оповідання – це окрема ситуація, епізод з життя Вомбата та його друзів. Аранжування наративних ситуацій відбувається завдяки *когнітивній проекції* ситуації життя у художній вимисел твору, змінюється зображення, а події, слова, вчинки залишаються такі самі.

Семантика зміни, викривлення втілюється на всіх рівнях тексту.

Так, на лексико-семантичному рівні семантика зміни, викривлення актуалізується через слова, які Вомбат завжди викривлює, зокрема він додає до закінчення слова додаткові літери, як от : “...*That’s a very little animal being sad and miserabubble*” [22, с. 6]; “...*Haven’y you a sensibubble name like Mouse or Wombat?*” [22, с. 15]; “*Something excitabubble is going to happen today*” [22, с.27]; “...*Oh, what a horribubble thought!*” [22, с. 35].

Вомбат легко робить граматичні та смислові помилки і не помічає цього, ніби перекривлює слово: “*I’ve got lots of brains*”, said Wombat [22, с. 6]; “*You lucky, lucky puss to have a nuncle*” [p.24]; “*I might get a job riding ellafump*” [22, с 32]; звуртаючись до змії, Вомбат називає її великим черв’яком “*Get off my hat, you big worm!*” [22, с. 34]; “*Aw, come on, Tabby, wasn’t it fun, treely ruly?*” [22, с. 61]. Вомбат не може правильно назвати казки, навіть найпопулярніші серед дітей. Діти у реальному житті також неправильно іноді вимовляють імена героїв чи назви казок, оскільки маленькими вони сприймають інформацію на слух, коли не можуть прочитати казку самі, або внаслідок дефектів у вимові певних звуків. Так само і Вомбат замість *Cinderella* каже *Cindagorilla*, замість назви казки “*Wizard of Oz*” каже “*Lizard of Oz*” : “*Will she tell me my treely rily favourites....Cindagorilla and the Lizard of Oz?*” [22, с. 71]. Такий самий дивакуватий і приятель Вомбата Том : “*Fish is my favourite fruit*”, said Tabby [22, с. 16].

На синтаксичному рівні семантика викривлення втілюється у реченнях через змінений (викривлений) порядок слів. Наприклад, сам Вомбат майже

крізь, окрім кумедної вимови слів, плутає однину та множину дієслів (“... *he were swimming*” [22, с. 59]) та змінює порядок слів : “ *How I shall miss you?*” [22, с. 75];

Вомбат часто задає кумедні питання, як і самі діти питають дорослих про речі, які бачать перший раз, як от наприклад про доцільність краватки на комірці сорочки:

“Tabby, why do you have to have a tie?”

“To tie round my neck, muddle-headed. Don’t interrupt”

“Why, is your neck loose?” asked Wombat. “It looks loose” [22, с. 82]

У дослідженні ми здійснюємо реконструкцію наративної моделі виявляємо її конфігурацію через вилучення змісту наративних ситуацій. Наративні ситуації – описання пригод Вомбата то його друзів аранжуються як окремі фрагменти життя, кожен є окремою історією. Наче у залі із кривими дзеркалами дитина у кожному бачить певну конфігурацію свого зображення, прагне побачити який новий образ відобразить інше, наступне дзеркало.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Наративна модель «Криве дзеркало» («Distorting mirror») реконструйована нами через вилучення змісту наративних ситуацій – фрагментів тексту, які містять певний епізод з життя художніх персонажів. На лексико-семантичному рівні тексту семантика викривлення реалізується у лексичних одиницях із зміненою структурою та значенням, на синтаксичному – у реченням із зміненим (неправильним) порядком слів. Наративна модель «Криве дзеркало» уможлиблює іронічне зображення епізодів із «світу дитину», у ній змінено зовнішню форму персонажів – діти - анімалістичні герої, втім їх внутрішнє єство, почуття, емоції, міркування вповні відповідають мисленню та духовному світу дитини.

Перспективним убачається дослідження інших ігрових наративних моделей у різних жанрах творів для дітей, зокрема фентезі.

ЛІТЕРАТУРА :

1. Бовсунівська Т.В. Теорія літературних жанрів : Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману : Підручник / Т.В. Бовсунівська. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2009. —519 с.
2. Женетт Ж. Границы повествовательности / Жерар Женетт // Ж. Женетт "Фигуры" ; [пер. с фр. С. Зенкина]. – М. : Изд-во Сабашниковых, 1998. – Т. 1. – С. 60 – 281.
3. Зарубежная детская литература : учебное пособие / [под ред. Н.В. Будур, Э.И. Иванова, С.А. Николаевой, Т.А. Чесноковой]. – М. : «Академия», 1998. – 304 с.
4. Наговицын А. Е., Пономарев В.И. Типология сказки / А.Е. Наговицын, В.И. Пономарев. – М. : «Генезис», 2011. – 336 с.
5. Пропп В. Я. Морфология сказки / В. Я. Пропп. – Л. : «Academia», 1928. – 149 с.
6. Пропп В. Я. Фольклор и действительность / В.Я. Пропп. – М. : «Наука», 1976. – 329 с.
7. Пропп В.Я. Поэтика фольклора / В.Я. Пропп – М. : Лабиринт , 1998. – 352 с.
8. Савчук Р. І. Наративні стратегії художнього текстотворення: лінгвокогнітивний і семіотичний аспекти (на матеріалі французьких прозових творів ХІХ-ХХІ століть) : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.05 / Р.І. Савчук. – К., 2016. – 474 с.
9. Шмид В. Нарратология / Вольф Шмид. — М. : Языки славянской культуры, 2003. — 312 с.
10. Этнические стереотипы поведения [под ред. А.К. Байбурина]: Ленинград : Изд-во «Наука», 1985. – 325 с.
11. Altes L. Ethos and narrative interpretation. The negotiation of value in fiction / Liesbeth Altes. – University of Nebraska, 2014. – 308 p.

12. Bernheimer K. Fairy tale is form, form is fairy tale [Електронний ресурс] / Kate Bernheimer . – Режим доступу: <http://www.katebernheimer.com/images/Fairy%20Tale%20is%20Form.pdf>
13. Beauvais Clementine The mighty child. Time and power in children's literature / Clementine Beauvais John Benjamins. – Amsterdam: Publishing company, 2015. – 226 p.
14. Children's literature and the Avant-Garde [edited by Elina Druker, Bettina Kummerling-Meibauer] . – Amsterdam: Publishing company, 2015. – 295 p.
15. Glazer J. , Gurney Williams III Introduction to children's literature / Joan Glazer, Gurney Williams III . – New York: McGraw-Hill, 1979. – 737 p.
16. Herman D. Narratologies : New Perspectives on Narrative Analysis / David Herman. — Columbus : Ohio State UP., 1999. – 432 p.
17. Macmillan essential dictionary. – Oxford : Bloomsbury Publishing Plc, 2003. – 861 p.
18. Narratology and interpretation : the content of narrative form in ancient literature / edited by Jonas Grethlein and Antonios Rengakos. – 2009. – 639p.
19. Ryan M.-L. Narrative Cartography : Towards a Visual Narratology / M.-L. Ryan // T. Kindt and H.-H. Muller. What is Narratology : Questions and Answers Regarding the Status of a Theory. – Berlin : Walter de Gruyter, 2003. – P. 333– 364.
20. Ryan M.-L. Space / M.-L. Ryan // Handbook of Narratology : [Dir. P. Hühn, J. Pier, W. Schmid et J. Schönert]. – B. ; N.Y. : Walter de Gruyter, 2009. – P. 420– 433.
21. Toolan Michael Making sense of narrative text. Situation, repetition, and picturing in the reading of short stories / Michael Toolan. – Taylor and Francis Ltd., 2016. – 284 p.

1. Park Ruth The Muddleheaded Womdat / Ruth Park. – Cambridge ed.
Angus&Roberts : Angus&Robertson, 2010. – 255 p.